

közt is kitett lukaveczi föliíratot Katancsich az eszéki mértföldköről írt művében Kerchelich Notitiáiból csak töredékesen közli; saját másolatából a «Specimen philologicum et geographicum Pannoniæ» című művében — először teljesen, pag. 140. Töredékesen közölte Blaskovich is Dissertatióiban, és hihetőleg megvan Katancsich kéziratai közt a muzeumban.

Kecskemét.

BELICZAY JÓNÁS.

RÁSKAI „VITÉZ FRANCISCO“-JÁHOZ.

Tizenhatodik századi irodalmunk ez érdekes, de költői érték tekintetében nem épen nagybecsű terméke, tudvalevőleg három kiadásban maradt reánk: Debreczen 1574, Kolozsvár 1579 és u. o. 1601. A költő neve az első kiadás szerint *Vasfay Gáspár*, a többiekben *Ráskai Gáspár*. A mű az utolsó versszak szerint íratott 1552-ben, az első kiadásban: *az első időben*, a többiekben: *az első Lindvában*. Sajtóhibáktól minden kiadás, de különösen az editio princeps feltűnően hemzseg.

A költeménnyel eddig hárman foglalkoztak: 1. Toldy Ferencz,¹⁾ ki megjegyzi, hogy a költő élte körülményeiről semmit sem tudunk, hogy a «Decamerone» egy beszélye (II. 9) hasonló eszméjű, de váltig különböző kivitellel, s hogy a költő forrása valószínűen egy hézagos néprege volt; — 2. Szabó Károly,²⁾ ki a Vasfai nevet azért tartja helytelennek, mert Vasfa nevű helység hazánkban nem létezik; — 3. e sorok írója, «Vitéz Francisco meseje» című értekezésben,³⁾ melyben kimutatni iparkodtam, hogy a költemény forrása, bár nem közvetlenül, Boccaccio idézett novellája.

Ennyit tudunk eddigelé e műről és annak szerzőjéről, mindössze elég keveset. A következőkben talán sikerül ismereteinket néhány adattal öregbítenem.

Eddig ugyanis még senki sem vette észre, hogy a *versfők* e költeményben is, mint sok más régi emlékünknben, értelmet adnak. E versfők a következők:

¹⁾ A magyar költészet története, 2. kiad., Pest, 1867, 110. l.

²⁾ Régi magyar könyvtár, Budapest, 1879, 56. l., a 108. sz. alatt.

³⁾ Egyetemes Philologiai Közlöny, III. (1879), 100—108. l.

eli en | ban fi | ist ian | es | also | linda-
 bav | ka za | tars a val | or sag | mag dal na a al |
 ma e gi ste va ka ja | as | v | kis | fi a val | io | bn fi |
 mik los al | ees | ban fi | ann a val | i ven dat
 ki te ar na a | as | na gi | ist en | a go | az | v | io
 v al ta b ml | va si u ma i a ge.

E versfökből a dölt betűkkel szedettek sikerült kibetűz-
 nöm, a többiek egy-két helyének értelmét sejttem. Az összefüggés
 a következő: *Éljen Bánfi István és Alsólindavai háza társával Or-
 szág Magdolnával (ha egy isten akarja?), az ő kis fiával, jó Bánfi
 Miklóssal és Bánfi Annával (jövendőt kitárná?) az nagy isten adjon
 az ő jóvoltából*

A meg nem fejtett betűk és betűcsoportok nem lényegesek,
 az ajánlás maga teljesen érthető és megfejthető, — talán a költe-
 mény szerzőjére is enged következtetnünk.

Lássuk a versfökbén említett egyéniségeket.

Alsólendvai Bánfi István (V.), Zalamegye főispánja és Fer-
 dinand király főasztalnoka, utóbb országbiró, szül. 1522. február
 9., elhunyt Cserneczen 1568. január 22., élte 46. évében.

Neje *Gúti Ország Magdolna*, meghalt Alsólendván, 1584.
 február 5.

Gyermekei: 1. *Anna*, szül. 1544., — 2. *Miklós*, szül. 1547.,
 — 3. *Gáspár*, szül. 1551. december 21., — 4. *Magdolna*, szül.
 1557., — 5. *Katalin*, szül. 1559.

L. ez adatokról az *Alsólendvai Bánfi nemzetség naplóját* a
 «Tudománytár» 1841-iki IX. kötetében.

Feltűnő, hogy Bánfi Gáspárt a mi költőnk nem említi, pedig
 a nemzetség Naplója szerint 1551. december 21. született, Rás-
 kai pedig 1552-ben írta költeményét. Az id. Napló szerint ugyanis
 «XXI. Decemb. Gaspar Banffy filius Magnifici domini Stephani
 Bánffy de Alsolyndwa Comitiss Zaladiensis ex Illustri et Magnifica
 domina Magdalena Orzaagh de Guuth est natus circa horam quar-
 tam pomeridianam 1551.» E feljegyzést maga Bánffy István írta;
 azért még sem lehetetlen, hogy írási hiba lappang benne ¹⁾ (talán
 1554. vagy 1561 hely.).

¹⁾ Így pl. Bánfi Katalin születését is 1569-re teszi a Napló (decz. 3.,
 323. l.). De ez lehetetlen, mert atyja 1568. január 22. hunyt el, s így ő a
 következő év decemberében nem születethetett, — és febr. 17. (255. l.) maga

Ráskai, ki 1552-ben írta művét, a gyermekek közül csak Miklóst és Annát ismerhette, kik 1547-ben, illetve 1544-ben születtek; s valóban csak ezeket említi. A többi három gyermek 1552. után (1554-?), 1557. és 1559-ben) születtek; ezekről a költő még nem tudhatott s így fel sem említi őket. Ha Gáspár 1551-ben született volna, a költő őt 1552-ben írt művében semmiképen nem mellőzhette volna hallgatással.

És most keressük a szerzőt.

Két Ráskai Gáspárról tudunk a XVI. századból.

(I.) *Ráskai Gáspár*, Ráskay Balázs tárnokmester († 1517.) fia, II. Lajos király alatt főkamrás, tárnokmester és temesi főispán volt. Megmenekülvén a mohácsi ütközetből, 1526-ban Szapolyai híve lett és 1540-ben Nógrádmegye főispánja.¹⁾ Halála évét nem találhattam. Mag nélkül halt meg.

Ezen Ráskay Gáspár nőtestvére, *Ilona*, lindvai²⁾ Bánffy Ferencnek († 1583.) volt neje.³⁾ Fiok, (IV.) Bánffy László, a század második felében mint főajtónálló és főlovászmester szerepel.

A második Ráskay Gáspár volt Ráskay Mihálynak (a XVI. század utolsó tizedében zemplini követnek) fia; de erről épen semmit sem tudunk. Valószínűen későbbben élt, semhogy költeményünk szerzőjének tekinthetnők.⁴⁾

Ha már most tekintetbe vesszük a következő adatokat: 1. Költeményünk 1552-ben iratott; — 2. szerzője a fennmaradt három kiadás közül kettő szerint Ráskay Gáspár volt; — 3. írta e költe-

a Napló ezt mondja: «Catherina Bánffy . . . hoc die, circiter annum aetatis suae duodecimum obdormivit in Domino, Anno salutis 1572» — tehát 1569 írási hiba e h. 1559. L. Kerékgyártó Árpád, Magyarok életrajzai, Pest, 1858, I. 263. l. is.

¹⁾ Nagy Iván, Magyarország családai, Pest, 1862, IX., 637. lap. — és Jászay P., A magyar nemzet napjai a mohácsi vész után, Pest, 1846, I., 241, 534. l.

²⁾ Ez a *Bolondóczy* ághoz tartozik ugyan, de a család a XVI. század közepe felé felhagy e praedicatummal, s a törvényekben úgy mint egyebütt az *Alsólendvai* birtoknévvel említettik. L. Kerékgyártó Á. id. m., 263. l.

³⁾ Car. Wagner, Collectanea genealogico-historica ill. Hung. Familiarum, Pozsony, Pest és Lipcse, 1802, I. p. 20.

⁴⁾ Atyja Mihály a XVII. század legelején halhatott meg. Róla l. Szirmay, Notit. Histor. Com. Zempleniensis ed. M. G. Kovachich, Budae, 1804, p. 94, 95 ad a. 1595 és 1596.

ményét, szintén két kiadás szerint, Alsó-Lindvában, Zalavármegyében, a Bánffyak fészkeében; — 4. ajánlja művét Alsólindvai Bánfi Istvánnak s családjának; — — és ez adatokkal összevetjük azon történeti adatokat, hogy az 1526-ban Mohács csataterén és 1540-ben mint Nógrádmegye főispánja szereplő Ráskai Gáspár rokonsági (sógorsági) viszonyban van azon Bánffy-házzal, melynek «Vitéz Francisco» költője e művét ajánlotta, — alig fogunk nagyon tévedni, ha e költemény szerzőjét ama történeti Ráskai Gáspárban véljük felismerhetni.

«Vitéz Francisco» szerzője érdekes párképen lép «Volter és Grizeldis» szerzője mellé; mind a kettő hazánk történetében kiválóbb helyen fontosabb szerepeket vitt egyéniségek, kiknek jelentősége nem az irodalmi, hanem a politikai történet körébe esik. De két lényeges pontban különböznek egymástól. Istvánfi Pál kétségtelenül nagyobb, hivatottabb költői tehetség volt, mint Ráskai Gáspár, mit nemcsak költeményeik stílje, hangulata, kompositiója, hanem már a tárgy megválasztása maga is bizonyít. Azután Istvánfi Pál nagyobb politikai szereplése előtt írta 1539-ben költeményét Volter és Grizeldisről, — Ráskai Gáspár pedig élte alkonyán, midőn a politikai élettől visszavonulva rokonai körében élt, fordult a Muzsához. Nem csoda, hogy ez az aggastyán iránt kevésbbé kegyes volt, mint ifjabb és épen családi életének legboldogabb napjait élvező kortársa iránt.

HEINRICH GUSZTÁV.

ANAKREONI DALOK.

37. Fialat öreg.

Szeretem a vént ha vídám,
Szeretem a táncos ifjut.
De ősz-öreg ha táncol,
Hajára nézve vén csak,
Szívére nézve ifju.

P. THEWREWK E.